

Walther Iwersen • Elisabeth van de Wetering

Sardinië

De mooiste kust- en bergwandelingen

63 Wandelingen

met GPS

ROTHER

WANDELGIDSEN

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Toeristische tips	6
GPS-Tracks	7
Symbolen	8
De mooiste wandelingen op Sardinië	10
Wandelen op Sardinië	13
Informatie en adressen van A – Z	21
Klimaattabel	23
Het noorden	28
1 Torre della Pegna, 271 m	30
2 Monte Timidone, 361 m	33
3 Punta Argentiera, 220 m	37
4 Van de Monte Tinnari naar de Costa Paradiso	40
5 Door de Valle della Luna naar de baai van Capo Testa	44
6 Rondom Capo Testa	48
7 De torens van San Pantaleo	52
8 Monte Pino, 742 m	55
9 De herdersgrotten op de Monte Biancu	60
10 Monte Limbara	64
11 Punta Giugantinu, 1333 m	67
Het oosten	70
12 Punta Gurturgius, 1042 m, en Punta Su Mutucrone, 1050 m	72
13 Punta Catirina, 1127 m	76
14 Punta Sos Nidos, 1348 m, en Monte Corراسi, 1463 m	79
15 Rondom de Monte Corراسi, 1463 m	84
16 Van Ponte sa Barva naar de karstgrot Sa Curtigia de Tiscali	87
17 Van Ponte sa Barva naar de Gola di Gorropu	90
18 Van Genna Silana naar de Gola di Gorropu	92
19 Van Caletta Fuili naar de Cala di Luna	94
20 Door de Codula di Luna naar de Cala di Luna	96
21 Kustwandeling van Cala Sisine naar Cala Gonone	99
22 Gola di Gorropeddu	102
23 Rondom de Serra Oseli	106
24 Van Campu Oddeu naar de Codula de sa Mela	112
25 Piscina Urthadalla en Laghetto Su Giunturas	115
26 Monte Novo San Giovanni, 1316 m	120
27 Vanaf de hoogvlakte Su Golgo naar Cala Goloritze	123
28 Punta Salinas, 466 m	126

29	Van S. Maria Navarrese over de Monte Oro naar Pedra Longa . . .	130
30	S. Maria Navarrese – Pedra Longa – Cengia Giradili – Baunei . . .	134
31	Punta Giradili, 732 m	140
32	Monte Idolo, 1241 m	143
33	Punta La Marmora, 1829 m	147
34	Gola di Pirincanes	150
35	Pizzu Margiani Pobusa, 1323 m	153
36	Van Ulassai naar Punta Matzeu, 957 m	156
37	Is Seddas, 361 m	159
	Het westen	162
38	Rondom de Monte Rasu, 1258 m	164
39	Van Bolotana naar Punta Palai, 1200 m	167
40	Rond de toppen van de Montiferru	172
41	Capo Mannu	174
42	Capo San Marco	176
43	Parco della Giara	179
	Het zuiden	184
44	Monte Arcuentu, 784 m	186
45	Monte Genna Limpia, 589 m	189
46	De wandelende duinen van de Costa Verde	192
47	Van Capo Pecora naar Punta Mumollonis, 499 m	195
48	Kustwandeling van Porto di Masua naar Buggerru	198
49	Van Nébida naar Porto Corallo	204
50	Van Tempio di Antas naar de Grotta su Mannau	208
51	Rondom de Punta Bau Mannu	212
52	Monte Margiani, 859 m	215
53	Punta Cammedda, 1214 m	220
54	Punta Perda de sa Mesa, 1236 m	224
55	Punta Piscina Irgas, 691 m	228
56	Door de kloof van Oridda naar Cascata Piscina Irgas	233
57	Cascate di Muru Mannu	236
58	Van de Grotta di San Giovanni naar Punta San Michele, 906 m . . .	239
59	Van de Cala Fico naar Capo Rosso	244
60	Kustwandeling bij Capo Spartivento	246
61	Sa Rocca Lada, 246 m	250
62	Monte dei Sette Fratelli	252
63	In het dal van Maidopis	255
	Sardinijs-Italiaans-Nederlands lexicon voor wandelaars	258
	Register	259

Toeristische tips

Gebruik van de wandelgids

Voor elke tochtbeschrijving vindt u korte informatie over de belangrijkste zaken. Het routeverloop van de wandelingen is met rood in de kaartjes ingetekend, een hoogteprofiel geeft informatie over stijgingen en afdalingen. De uitgebreide routebeschrijving bevat alle belangrijke kenmerken van de wandeling, een beschrijving van landschap, plaatsen, uitgangs- en eindpunten. In het register aan het eind van deze wandelgids is een lijst van alle belangrijke steekwoorden van de afzonderlijke wandelingen opgenomen. Overzichtskaartjes tonen de locatie van de tochten in het gebied. Belangrijke GPS-waypoints in het routeverloop zijn in de tekst en in de hoogteprofielen met een nummer () aangegeven, in de kaartjes als wit cijfer in een rood rondje, waarvan de punt naar het waypoint wijst.

Zwaarte

De meeste wandelingen lopen over duidelijke paden, grind- en boswegen. Wegwijzers en doorgaande markeringen zijn nog niet de regel. Enkele tochtgedeelten zijn alleen met

Op 'zwarte wandelingen' heeft u vaak uw handen nodig.

steenmannetjes aangegeven. Een goed oriënteringsvermogen is daarbij een voordeel. In het tochtprofiel wordt op eventuele bijzonderheden gewezen. Let er op, dat de aangegeven wandeltijden en moeilijkheden betrekking hebben op het voor- en najaar. De weersomstandigheden in de hete zomer of op natte winterdagen kunnen afhankelijk van het wandelgebied de moeilijkheidsgraad verhogen. Om de moeilijkheden onderweg beter te kunnen inschatten zijn de nummers van de wandelingen in verschillende kleuren aangegeven – overeenkomstig de moeilijkheidsgraad. Deze moeten als volgt worden geïnterpreteerd:

GPS-Tracks

Bij deze wandelgids kunt u gratis GPS-tracks downloaden vanaf de internetpagina van uitgeverij Elmar (www.uitgeverijelmar.nl).

Alle GPS-gegevens werden door de auteurs in het terrein opgenomen. Het gaat voornamelijk om waypoints, die tot routes werden verbonden; van enkele tochten werden ook gedetailleerde tracks opgenomen. Uitgever en auteur hebben de tracks en waypoints naar eer en geweten gecheckt. Toch kunnen we fouten of afwijkingen niet uitsluiten, bovendien kunnen de omstandigheden ter plekke zich ondertussen hebben gewijzigd.

GPS-apparaat en -gegevens zijn een prima hulp bij de tochtplanning en navigatie onderweg, men moet echter voor de oriëntatie in het terrein nooit uitsluitend hierop vertrouwen.

Gemakkelijk Deze paden zijn meestal voldoende breed, niet al te steil en daardoor ook bij slecht weer relatief veilig begaanbaar. De eisen die aan uw conditie worden gesteld zijn niet al te hoog. 'Blauwe' tochten kunnen ook door kinderen en oudere wandelaars worden gemaakt.

Tamelijk moeilijk Deze tochten zijn geschikt voor ervaren en tredzekere wandelaars. Langere stijgingen en afdalingen veronderstellen een goede lichamelijke conditie. Wie niet zonder hoogtevrees is moet deze tochten alleen onder begeleiding van ervaren wandelaars ondernemen. De paden zijn vaak smal en kunnen over korte stukken al enigszins riskant zijn.

Zwaar Deze paden zijn vaak lang en over grote afstanden steil aangelegd. Ze kunnen zeer geëxponeerd zijn en klimpassages bevatten, waar je je handen bij nodig hebt. In het padloze, niet gemarkeerde terrein moet men beschikken over een goed oriëntatievermogen. Deze tochten moeten daarom alleen door ervaren, tredzekere wandelaars met een goede conditie worden ondernomen.

Wandeltijden

De aangegeven tijden hebben betrekking op de zuivere looptijden, in een matig tempo van ongeveer 4 km/h op vlak terrein, zonder rust- of fotopauzes. In de wandelprofielen zijn de etapetijden en de totale wandelduur aangegeven.

Uitrusting

Afgezien van enkele eenvoudige wandelingen, zijn voor alle tochten stevige schoenen met profielzolen aan te raden. Absoluut noodzakelijk is op hete dagen voldoende drinkwater en zonnebescherming (hoofdbedekking), voor de koele uren van de dag in de bergen een pullover en windjack. Op enkele tochten zijn de volgende zaken aan te raden: een zaklamp, kompas of GPS-apparaat en wan-

Symbolen

	met trein/bus bereikbaar
	eet- of drinkgelegenheid onderweg
	geschikt voor kinderen
	plaats met eet- of drinkgelegenheid
	snackbar, restaurant
	herdershut, schuilhut, hutje
	bergtop / pas, zadel
	kerk, kapel, klooster / grot
	wachtoren / vuurtoren
	picknickplaats / uitzichtpunt
	brug
	ruïne, archeologische opgraving
	zwemgelegenheid / bron
	waterval / haven, aanlegsteiger

delstokken voor de afdalingen. Badslippers en zwembroek heeft men nodig voor rivierdoorsteken en om af te koelen in rotspoeltjes. Op paden door de deels stekelige macchie is een lange broek nuttig.

Kaarten

Bruikbare wandelkaarten van Sardinië zijn er helaas niet. De door de Sardijnse uitgever Coedisar (www.coedisar.com) gemaakte streekkaarten, 'Carta ecoturistica' genoemd, zijn weliswaar mooi en voorzien van informatie over de highlights van elke regio, de afgebeelde wandelpaden zijn echter zeer onnauwkeurig aangegeven en uiteindelijk onbruikbaar. Al beter geschikt zijn de overzichtskaarten van het Istituto Geografico Militare (IGM) uit Florence, op schaal

1:25 000 en 1:50 000. Deels zijn deze kaarten echter ook gebaseerd op tien jaar oude data en bevatten ze lang niet alle actuele gegevens. De met stippellijnen aangegeven wandelpaden bestaan vaak niet meer of zijn allang overwoerd. Te koop zijn deze kaarten via de boekhandel of direct via internet: www.igmi.org. Nieuw op de markt is een serie kaarten over verschillende regio's met nuttige extra informatie en foto's, uitgegeven door de Regione Autonoma della Sardegna. De PDF-bestanden van de kaarten zijn te downloaden van de overzichtspagina van de website www.sardegna.digitalibrary.it-Testi-Guide.

Gevaren

In de hooggelegen delen van de Gennargentu en de Supramonte kunnen weersomslagen en warmteonweer kortstondig de wandelomstandigheden verslechteren, en moet men extra oppassen. Oppassen moet men ook bij wandelingen over door karsterosie aangetaste kalkrotsen. Tussen de vaak scherpe rotskammen en karrevelden kunnen af en toe ook onbeschermde diepe karstgaten opduiken. Uit de dierenwereld komen onderweg nauwelijks ernstige bedreigingen. De op Sardinië levende slangen, waaronder veel soorten gladde slangen, zijn niet giftig. Bij de kleinste verstoring trekken ze zich terug en vluchten ze. Talrijker zijn andere plaaggeesten aan te treffen, bijvoorbeeld teken, die vertoeven in het bos en in de macchie. Na elke wandeling moet men uit voorzorg kleren en lichaam controleren. De honden, die de schaapskuddes bewaken, zijn in de regel niet agressief.

Wandelpaden en markeringen

Een eigen wandelcultuur heeft zich op Sardinië tot nu toe nog niet gevestigd. Doorgaande en correct gemarkeerde paden of wegwijzers op splitsingen zijn er slechts zelden. Vooral in de gebieden van het Italiaanse Staatsbosbeheer (Ente Foreste) in Igliesiente of in het Sarrabusgebergte wordt op het moment sterk in de wandelinfrastuctuur geïnvesteerd. Nieuwe wegwijzers met plaatsnamen, hoogte en looptijden worden opgericht, markeringen worden opnieuw aangebracht en paden worden met nummers gecatalogiseerd. Veel wandelroutes lopen over grind-, bos- en kolenbranderspaden, en vooral over oude herderspaden. Vooral in de landschappen van de Supramonte en in het Gennargentugebergte leiden ze naar afgelegen hoogvlakten, waarop de herders in vroeger tijden vaak maandenlang met hun kuddes verbleven. Ze leefden in traditioneel gebouwde herdershutten, in de Gallura bijvoorbeeld in kleine, naar Corsicaans voorbeeld stazzo genoemde stenen hutten of in grotwoningen tussen granietrotsen. In de rest van Sardinië ziet men vaak ronde hutten van jeneverbastakken en loof, waarin de herders onderdak vonden, deels met stenen voetstuk en kegelvormig dak, gestoeld op de voorchristelijke bouwstijl van de Nuraghen. Veel van deze cuile of ovale genoemde onderkomens zijn nog goed bewaard gebleven, andere al door wind en regen vernield of ingestort. In het padloze terrein of op ongemarkeerde paadjes helpen vaak steenmannetjes of tot piramides opgestapelde stenen bij de oriëntatie.

Onderdak, eten en drinken

In elk infoblok van een tocht wordt gewezen op het aanwezig zijn van eet- en drinkgelegenheden. Bars, pizzeria's en restaurants vindt men hoofdzakelijk bij het start- of eindpunt van een wandeling, onderweg zelden, omdat er op Sardinië geen bemande berghutten zijn. Voor onderdak biedt het eiland een omvangrijke keuze. Erg veelzijdig is het aanbod aan de kust en in de vakantiedorpen, maar ook in het binnenland vindt men altijd iets geschikts. Voor juli en augustus is het aan te raden vroeg te boeken.

Ongevaarlijk: de geelgroene toornslang.

Door herders aangelegd pad.

De mooiste wandelingen op Sardinië

Van de Monte Tinnari naar de Costa Paradiso

Kustwandeling over schitterende rood- en rozekleurige porfierrotsen (wandeling 4, 4 uur).

Door de Valle della Luna naar de baai van Capo Testa

Kindvriendelijke rondwandeling van baai naar baai in een sprookjesachtig granietlandschap (wandeling 5, 2¼ uur).

Punta Catinina

Ongerepte hoogvlakte tussen de steile kalkrotsen van de Monte Albo (wandeling 13, 4 uur).

Punta Sos Nidos en Monte Corراسi

In één keer naar twee toppen van de Sardijnse Dolomieten (wandeling 14, 4½ uur).

Piscina Urthadalla en Laghetto Su Giunturas

Lijnwandeling door het weidse karstlandschap van Supramonte naar de natuurwonderen langs de bovenloop van de Gorropukloof (wandeling 25, 5¾ uur).

Monte Nova San Giovanni

Prachtig uitzicht vanaf een kleine tafelberg in het bos van Montes (wandeling 26, 2¼ uur).

Punta Salinas

De sprookjesachtig mooie Cala Goloritzia vanuit vogelperspectief (wandeling 28, 4½ uur).

S. Maria Navarrese – Pedra Longa – Cengia Giradili – Baunei

Een van de meest adembenemende tochten langs de oostkust van Sardinië met veel spectaculaire highlights (wandeling 30, 6½ uur).

Punta La Marmora

Afwisselende klimtocht over kaal leisteenlandschap naar het 'dak' van het eiland (wandeling 33, 5 uur).

Kustwandeling van Porto di Masua naar Buggerru

Prachtige rotskliffen, eenzame baaien en zwemstrandjes op een unieke klifwandeling langs de verlaten westkust van Sardinië (wandeling 48, 6 uur).

Van Nébida naar Porto Corallo

Kleine kusttronde tussen Nébida en Masua. Spectaculair uitzicht op de rotseilanden (wandeling 49, 2¾ uur).

Door de kloof van Oridda naar Cascata Piscina Irgas

Spannende klauterpartij door smalle kloven met stroomversnellingen en watervallen (wandeling 56, 4 uur).

- Vakantiewoningen en -huizen: Vrijwel alle aanbieders van vakantiewoningen worden vertegenwoordigd door bemiddelingsbureaus op internet. Het contact gebeurt door online-boeking. De prijzen zijn vergelijkbaar met die op het Italiaanse vasteland, afhankelijk van uitrusting, ligging en grootte en vooral seizoenen: In het hoogseizoen vormen ze een veelvoud van die in het voor- en naseizoen.
- Bed & Breakfast (B&B): Het aanbod aan privé verhuurde kamers is sterk toegenomen. Overal, ook in afgelegen plaatsen, vinden Sardiniëbezoekers kleine bordjes voor huizen of langs de rand van de weg. Groot voordeel van

*Als onderdak slechts beperkt geschikt:
rotswoning in de Gallura.*

deze soort onderdak is een grote mate van flexibiliteit bij het reizen en de zekerheid, in de privésfeer van de gastheer in contact te komen met de plaatselijke bewoners. Het ontbijt is in de regel, volgens de gebruikelijke Italiaanse eetgewoonten, bescheiden.

- **Hotels:** Massahotels en vormloze betonsilo's zijn er op Sardinië niet. Het uiterlijk van hotels en resorts is meestal fraai en aangepast aan het landschaps- en stadsbeeld. Aanbod is er in alle categorieën, online te boeken of via bemiddeling door de plaatselijke Pro-Lo-co-organisaties.
- **Agriturismo:** Ooit als neveninkomsten voor de eigenaars van kleine boerderijen bedacht, heeft deze branche zich ondertussen tot een zelfstandige, geliefde toerismetak ontwikkeld. Het aanbod varieert van bescheiden woningen in voormalige herdershuisjes tot afgelegen, luxueus uitgebouwde landgoederen. Bijzondere aandacht van de aanbieder richt zich echter doorgaans op de culinaire tevredenheid van de gasten. Een typisch Sardijns middag- of avondeten op een van deze boerderijen moet men in geen geval laten schieten.
- **Campings en camperplaatsen:** Langs de kust zijn er in totaal meer dan 100 plaatsen. Vaak zijn op grotere campings ook kleine bungalows te huur. Wild kamperen is niet toegestaan, wordt echter in enkele gebieden gedoogd. Speciaal voor campers werden de laatste tijd steeds meer camperplaatsen met servicevoorzieningen aangelegd. Informatie over campings: www.faitasardegna.it.

Bereikbaarheid van de wandelingen

De startpunten van vrijwel alle wandelingen bereikt men het beste met eigen (huur)auto. Vaak moet men het laatste stuk erheen over onverharde wegen afleggen. Een deel van de tochten is ook met de bus te bereiken. Op verbindingen met een van de nabijgelegen grotere busknooppunten wordt in de tochtbeschrijving gewezen. Bij lijnwandelingen worden suggesties gegeven voor de terugkeer naar het uitgangspunt.

Belangrijke gedragsregels voor wandelaars

- Let op voldoende bescherming tegen de zon met adequate hoofdbedekking en zonnecrème met een hoge beschermingsfactor. Veel tochten lopen door schaduwloos terrein.
- Laat geen afval achter na uw picknickpauze.

Bordjes in het dal van Oddoene (wandeling 17).

- Werp geen sigarettenpeuken weg. Maak alleen vuur op daarvoor ingerichte picknickplaatsen en grillplaatsen. In het warme seizoen heerst acuut bosbrandgevaar.
- Ga bij afgelegen tochten niet alleen op pad. Minstens een tweede persoon moet meegaan, om in noodgeval hulp te gaan halen. Laat een bericht achter bij uw onderdak, welke route u gekozen heeft. Neem een mobiele telefoon mee, doorgaans is er bereik.
- Denk aan voldoende drinkwater, ook als op veel tochten fris bronwater is aan te treffen. In de hete maanden kunnen ze soms droogstaan.
- Soms komt u onderweg honden tegen die hun schaaapskudde bewaken. In de regel blaffen ze weliswaar luid, maar zijn ze vreedzaam en in geen geval bij voorbaat agressief. Wandel rustig verder of wacht u, tot de kudde voorbijgetrokken is.
- Op Sardinië vindt intensieve beweiding plaats van kuddes geiten, schapen en koeien. Vaak zijn de percelen door stenen muurtjes en prikkeldraad omgeven, zodat de dieren niet kunnen weglopen. Op de wandelingen stuit men af en toe op houten of metalen hekken of balken. A.u.b. alle hekken en versperringen weer sluiten en zo achterlaten als men ze heeft aangetroffen.

Wandelen op Sardinië

Geografie

Met een oppervlakte van ruim 24.000 km² is Sardinië na Sicilië het grootste eiland van de Middellandse Zee. Ooit was ze met Corsica en het oercontinent verbonden, tegenwoordig scheidt een 12 km brede zee-engte haar van het buureiland. Noord-Afrika is slechts 185 km verwijderd, het Italiaanse vasteland in het oosten ongeveer 200 km. Vanuit de lucht gezien, heeft Sardinië de vorm van een schoenafdruk. 'Ichnusa' (schoenzool) werd ze daarom ten tijde van de Grieken genoemd. Levend is deze uitdrukking nog altijd: 'Ichnusa' is Sardinië's bekendste biermerk. Glooiend heuvelland overheerst, gemiddeld tussen 100–500 m hoog, slechts door enkele bergketens onderbroken, die echter nergens de 2000 meter hoogtegrens overschrijden. Belangrijkste bergketen in het noorden is de **Monte Limbara** met tot 1330 m hoge toppen. Iets verder zuidelijk verloopt een hoogterug van Montiferru aan de westkust over de Catena del Marghine-Goceano tot aan de bergen van de Monti di Ala in het binnenland. Het 'dak' van het eiland vormen de 1800 m hoge **Monti del Gennargentu**, waar zich in het oosten tot aan de kust het kalksteengebergte van **Supramonte** bij aansluit. Ten slotte vormen in het zuidwesten de bergen van de **Iglesiente** en die van de **Sulcis** zelfstandige berggroepen, in het zuidoosten de **Monte dei Sette Fratelli** in het **Sarrabusgebergte**. Tussen de heuvelketens strekt het land zich uit in vlakke, vruchtbare vlaktes. De Nurra-vlakte boven Alghero in het noorden valt daaronder, de Campidanovlakte tussen Oristano en Cagliari en de Cixerri-vlakte tussen het Sulcisgebergte en Iglesias in het zuidwesten. Van de vele rivieren op het eiland voeren alleen de drie grootste – Riu Flumendosa in het zuiden, de Riu Tirso in het westen en de Riu Coghinas in het noorden – het hele jaar door water.

Geologie

Bijna driekwart van het oppervlak van Sardinië bestaat uit meer dan 500 miljoen jaar oud graniet en leisteen uit de oertijd van de aarde. Deze diep gelegen lagen werden op enkele plaatsen door verschuivingen dichter aan de oppervlakte gedrukt, waar ze gedurende lange tijd aan verwerking blootstonden waardoor op sommige plekken typische rotsformaties ontstonden. De mooiste voorbeelden ervan kan men in de Gallura in het noordwesten van het eiland en in het gebied van de Sette Fratelli in het zuidoosten waarnemen.

Bizarre rotsvormen in de Gallura (wandelingen 5 en 6).

'Tafoni' in het Monte-Limbara-gebergte (wandeling 9).

Porfiergesteente langs de Costa Paradiso (wandeling 4).

Karstgrotten langs de Cala di Luna (wandelingen 19 tot 21).

Bijzondere vormen ontstonden bij de verwerking, afgeronde rotsblokken bijvoorbeeld, die zich zoals bij de Monte Limbara tot grote steenhopen opstapelen of 'Tafoni' genoemde uithollingen (van het Corsicaans, tafone = venster), die deels zo grote afmetingen aannemen, dat ze door herders als woonruimte konden worden gebruikt.

Gedurende de middeleeuwen van de aardgeschiedenis, ongeveer 200 miljoen jaar geleden, werden grote delen van Sardinië meerdere malen door water overstroomd. Sedimenten van kalk en dolomiet werden afgezet, afgestorven deeltjes van zeedieren zonken naar de bodem. Ook deze lagen werden in de loop der tijd door erosie blootgelegd en afgesleten tot de huidige op veel plaatsen zichtbare kalkgebergten. Het door karstverwerking aangetaste oppervlak van deze gesteenten zit vol spleten en scheuren, en is van binnen doorzeefd met grote druipsteengrotten en gangen. De Kalkrotsen van de Supramonte langs de Golf van Orosei, de kustkliffen boven Alghero van de Nurra, Monte Albo en het Isola Tavolara zijn indrukwekkende getuigen uit deze periode. Van jongere geologische datum, circa 20-40 mln. jaar oud, zijn de uitvloeiingsgesteenten, die als gevolg van vulkanische activiteit op het eiland ontstonden. Afhankelijk van de samenstelling van het magma en de snelheid van hun afkoeling ontstonden basalt-, trachiet- of porfiergesteenten. Erg mooie basaltzuilen vindt men langs de kust van Isola di San Pietro bij de Capo Rosso, roodgekleurde porfierrotsen aan de oost-

kust bij Arbatax, op Isola Rossa en langs de Costa Paradiso. Veel van de tafelbergen en kegelvormige bergen in de Marmilla ontstonden in deze tijd, net als het Montiferrugebied langs de westkust en de koepels van de Monte-Arcuentu bergketen langs de Costa Verde.

Fauna

Door de ontbossing werd de in het wild levende dierenwereld sterk gedecimeerd. Enkele soorten wild zoals damherten moesten met behulp van populaties van het Italiaanse vasteland weer geherintroduceerd worden. Onverminderd rijk aan soorten is de insecten- en vogelwereld evenals die van de reptielen. Om de nog wild levende zoogdieren van Sardinië te zien te krijgen heeft men veel geluk nodig. Het gemakkelijkst ontmoet men het **Sardinijs wilde zwijn** (*Cinghiale sardo*), dat in kleine roedels door het landschap struint. Doorgewoete bosgrond langs de rand van het pad is de beste aanwijzing voor zijn bestaan. Wilde katten, vossen, wezels en marters hebben zich diep in de nog aanwezige grote stukken bos teruggetrokken. Ook de witte Sardijnse haas is nauwelijks nog aan te treffen. Bijna uitgestorven was het kleine **Sardinijs hert** (*Cervo sardo*), voor men hem weer in de natuurparken van de Monte Arcosu en in de bergen van de Sette Fratelli een beschermde leefomgeving kon bieden. Hier werd ook het **Damhert** (*Dama Dama*) weer inheems. Van de ooit grote kuddes moeflons wisten tot op heden slechts kleine groepen te overleven. In de vroege ochtend-

Sardinijs wilde zwijn.

Giara-pony.

Sardinijs geiten.

Boven: Sardijnse ruïnehagedis. Onder: Kleine Griekse landschildpad.

uren of in de schemering kan men ze met een goede verrekijker waarnemen in de heuvels van de Monti Sette Fratelli of bij Montiferru aan de westkust. De beroemde monniksrobben, die men enkele jaren geleden nog in de grotten langs de Golfo di Orosei kon waarnemen, zijn helaas verdwenen.

Tot de vele halfwilde zoogdieren, die men tijdens het wandelen met hoge waarschijnlijkheid zal tegenkomen, behoren de varkens, die zich met luid geknor kenbaar maken. Witte **Asinara-ezels** ziet men in het natuurgebied bij de Monte Timidone, halfwilde **pony's** bewonen de Giarra di Gesturi. Hun lievelingsvoer is de witte waterranonkel, die de vlakke meertjes op de tafelberg met een wit bloementapijt bedekt. Ook loslopende huisdieren komt men onderweg tegen. Vooral op de afgelegen hoogvlak-

ten van de Supramonte grazen koeien, geiten, ezels, paarden en schapen. Hun klokgelui is niet te missen.

Ontelbare soorten **libellen** zwermen door de lucht, sprinkhanen, krekels en cicaden begeleiden wandelaars met hun indringend gesjirp. Tot de mooiste soorten **vinders** behoren de bruine argusvlinder, witte admiraalvlinder, de Corsicaanse koninginpage en de grote nachtpauwoog. Op de grond kruipen **zandloopkevers** en **mestkevers**, die de mest van runderen en paarden tot kunstige bolletjes verwerken.

Er zijn veel inheemse **hagedissen**, die men als leek nauwelijks van elkaar kan onderscheiden. Het meest komen de Tyrrheense muurhagedis en de ruïnehagedis voor. Voortdurend ritselen ze in het struikgewas of glijpen over het pad, nieuwsgierig en helemaal niet schuw. Op muurtjes en rotswanden ziet men af en toe kleine muurgekko's. De **slangen** worden vertegenwoordigd door de grote familie van de gladde slangen. Ringslangen en adders komen voor, maar het meest komt echter de geelgroene toornslang voor. Ze zijn alle ongevaarlijk en meestal, meteen nadat men ze heeft ontdekt, snel weer verdwenen. Vooral in juni tijdens de paringstijd gaan ze op zoek naar een partner, vaak met jammerlijke afloop: Door autobanden tot ceintuur platgedrukt eindigen ze op geasfalteerde landweggetjes. Slechts zelden ziet men in meertjes en vijvers moeraschildpadden, in de macchie ziet men eerder de kleine Griekse landschildpadden.